

НАЦИОНАЛНА КЊИЖЕВНОСТ

Живимо у времену националних књижевности.

Књижевност се, додуше, увек јавља у тесној повезаности са заједницом која ту књижевност прихвата као своју. Али тек у модерним временима таква заједница примарно постаје нација. Некада су постојали и други и друкчији видови заједништва. И у једном и у другом случају, књижевност се јавља унутар своје заједнице и представља специфичну манифестацију њене духовности, израз њеног схватања себе и света што је окружује, читавање њене стваралачке енергије. Таква заједница има, или тежи да оствари, пуну историјску егзистенцију, она се јавља иза своје књижевности као њен главни субјекат, њен творац, што представља позицију аналогну оној коју индивидуални аутор има у односу на своја дела. У том смислу, народ би био колективни стваралачки субјекат властите књижевности. Најстарије књижевне творевине света у дословном значењу спадају у колективно стваралаштво, у њима се дух старих заједница тако рећи непосредно манифестује.

Али, сама реч књижевност упућује на каснија времена и на друкчији круг појмова. Она потиче од речи књига, а у вези с књигом су појединци који пишу књиге и појединци којих их читају, дакле, писци и читаоци.

Слично је и с интернационалним термином литература, који је изведен из латинске речи *littera*, слово. Према томе, у позадини појма књижевност налазе се слова, писмо, књиге, а све су то појаве које се релативно позно јављају у историји. Тек кад је пронађено писмо, остварен је главни предуслов да се чувају производи уметности речи, од којих се састоји књижевност. Али ни појава писма није аутоматски довела до фиксирања текстова који имају књижевно-уметнички значај. У најранијој фази, коришћење писма било је ограничено претежно на практичне потребе. Први књижевни споменици настали су много касније, када је писмо било довољно усавршено да су се њиме могле забележити и најсложеније поруке и када је *homo sapiens* достигао такав степен развика да је постао свестан вредности таквих текстова и потребе да они буду записани и на тај начин спасени од заборавља. Зато је књижевност релативно млада уметност, она је млада нарочито ако се упореди са сликарством или вајарством. Прва ликовна дела која су нам позната стара су око двадесет хиљада година. За њих се у једној познатој историји уметности каже да су „урађена са сигурношћу и прецизношћу које су далеко од скромних почетака”,¹ што се може узети као доказ да је реч само о првим сачуваним, а никако о најстаријим делима уметности. Почети књижевности много су ближи нашем времену. Први сачувани песнички текстови настали су у старом Египту пре око четири хиљаде година, а прво велико дело светске књижевности сумерско-вавилонски еп о Гилгамешу пронађен је на глиненим плочицама старим око три хиљаде седамсто година.

¹ Н.В. Јансон, *Историја уметности*, превела Олга Ђафарик, Београд 1975, 18.